

mogoče vsakomur razlagati, da pri nas etnološki film nima širše zaslonbe, razen v sferi obstoječih modelov dokumentarnega filma, kar pa ne zadošča hitremu razvoju in potrebam slovenske etnološke vede.

NAŠKO KRIŽNAR

KNJIŽNA POROČILA, KRITIKE, RAZSTAVE

JANEZ BOGATAJ: MLINARJI IN ŽAGARJI V DOLINI ZGORNJE KRKE

Izd., Dolenjski tisk Novo mesto, Dolenjski muzej in znanstveni inštitut FF Ljubljana; Novo mesto 1982, str. fot., angleški povzetek

Danes je skoraj prava redkost, če ob slovenskih rekah naletimo na še delujoč mlin. Industrijski razvoj je izpodrinil to obrt, o kateri bomo kmalu brali le še v pripovedkah. Tu pa tam vidimo kakšen podrt mlin, kakšen pa bo ostal kot primerek kulturne dediščine, ki naj bi dopolnjeval pokrajinsko sliko in nam omogočil spoznavanje življenja v preteklosti. Danes vemo le malo o mlinarski in žagarski obrti, še manj o življenju mlinarjev, žagarjev in njihovih družin, o delu v mlinu, o položaju žagarjev, itd.

Način življenja mlinarjev in žagarjev nam v celovitejši podobi predstavlja knjiga magistra Janeza Bogataja, **MLINARJI IN ŽAGARJI V DOLINI ZGORNJE KRKE**. Knjiga opisuje obe značilni obrti od začetka stoletja do leta 1975. Nastala je kot priredba magistrske naloge, zasnovane iz večletnih terenskih in arhivskih raziskav. Gre za etnološko študijo, za strokovno knjigo, ki pa jo bo z veseljem vzel v roke vsak bralec, saj je suhoparno znanstveno razpravljanje zamenjano z živahnim in neposrednim jezikom, s katerim nas avtor uvaja v mlinarski način življenja. Poleg avtorjeve sposobnosti komuniciranja z bralci ima knjiga še to odliko, da kljub poljudnosti ostaja znanstveno besedilo s pronicljivimi analizami stanja mlinarstva in žagarstva, pa z lucidnim prikazom določene socialne skupine, seveda ujete v svoj vsakdanjik in kulturno okolje. Sploh je za vso novejšo etnologijo značilno, da ne idealizira preteklosti in da se ne ukvarja samo s „starinami“ — s predmeti, ampak z ljudmi, ki so nosilci dela ali kulture in živijo s svojimi skrbmi in veseljem sredi narodne skupnosti.

Čeprav Bogatajeva knjiga iz razumljivih razlogov predstavlja mlinarstvo in žagarstvo le ob zgornjem področju Krke, je knjiga med prvimi celovitejšimi prikazi teh obrti pri nas, saj se starejša etnologija tem obrtem ni veliko posvečala. Tako Bogatajeva knjiga ni novost samo v načinu obravnave, ampak tudi glede teme.

Koliko je bilo pri nas etnološke literature o mlinarstvu in kakšne metodološke novosti prinaša pričujoča knjiga, razberemo iz prvega poglavja, ki prinaša tudi podatke o načinu dela in obsegu raziskave. Naslednje poglavje je posvečeno dolini zgornje Krke, gospodarskim in družbenim pogojem, ki so bili pomembni za opredelje-

vanje mlinarstva in žagarstva v tem prostoru. Gre za splošen in nujen okvir, iz katerega lahko gradi svoje raziskave določena, specializirana disciplina, kot npr. etnologija.

Nadaljnja poglavja v knjigi, raziskave in zaključki, so osvetljeni, kot rečeno, iz etnološkega zornega kota, kar pomeni, da se avtor ne ukvarja le s tehničnimi opisi mlinov in z nostalgичno revitalizacijo mlinarstva, ampak le tega obravnava (ugotavlja dejstva) v sklopu raziskovane načina življenja Slovencev v 20. stol. Tako spoznamo, kdo so bili mlinarji, njihovo ekonomsko in socialno strukturo, pa njihov človeški obraz ter življenjske pogoje mlinarskih družin, bivanjske in delovne prostore. Kolikor se je dalo so prikazani tudi družinski odnosi na „vznoter“ in odnosi mlinarjeve družine s širšo skupnostjo. Obravnava pa je še vloga gospodarja v družini pa odnosi družina, sluge itd. Iz te notranje urejenosti v mlinu prehaja avtor na medsebojne in medsosedske odnose, kjer se ustavi pri mnenjih drugih ljudi o mlinarjih, raziše odnos mlinar—stranka ter vključevanje gospodarja — obrtnika v vaško skupnost. Seveda so našete točke samo iztočnice, iz katerih se avtor spušča v podrobnejša raziskovanja: npr., ko raziskuje dedovanje, mora raziskati celotno družino, potomstvo, tudi nezakonske otroke, s tem pa je prešel na področje intimnega življenja in seveda na področje moralnih in pravnih norm, kar pa je pomagalo osvetliti mlinarsko pojmovanje ljubezni, družine, otrok, kar je težko zvedeti iz neposrednega razgovora. Knjiga prinaša torej vsakdanjik in praznik, življenje in delo, mišljenje in zabavo stanu, ki pri nas izumira.

Komunikativno razsežnost besedila poudarjajo številne fotografije, ki so pretežno avtorjevo delo.

Knjiga Janeza Bogataja je izšla letos pri Dolenjskem tisku v Novem mestu, soizdajatelja pa sta bila Znanstveni inštitut filozofske fakultete v Ljubljani in Dolenjski muzej iz Novega mesta.

MARKO TERSEGLAV

RAZMIŠLJANJE OB RAZSTAVI: MLINARJI IN ŽAGARJI V DOLINI ZGORNJE KRKE

AVTORJA: mag. Janeza Bogataja
OBLIKOVALCA: ing. arh. Marjana Lobode
v KRAJU: Novo mesto (Dolenjska galerija)
in ČASU: maj — junij 1982

Likovna umetnost, glasba, literatura, film — pri vseh je ponavadi rezultat nekega ustvarjalnega dela njegova izvedba, objava ali vizualizacija. Le-ta zahteva svojo oceno, kritiko, ki ji strežejo v ta namen izobraženi kritiki in ocenjevalci. Rezultat etnološkega znanstvenega ustvarjalnega dela je ravno tako njegova objava ali razstava kot več medijska vizualizacija. Kritiki in ocenjevalci pa smo si sami. Ob tem nam lahko gledanje iz stroke na dogajanja v njej odpira poglede in probleme, kakršne bi morda zunanji ocenjevalec prezrl. Po drugi strani pa se odpre problem subjektivnosti, celovske vključenosti, ki bi se ji slednji morda lahko izognil.

Ob Bogatajevi razstavi „Mlinarji in žagarji v dolini Zgornje Krke“ me dileme glede muzejske etnološke razstavne kritike, ki so v večji ali manjši meri vedno prisotne, skorajda niso obhajale. Kot zunanji opazovalec, kot laik, ki je vstopil in si ogledal razstavo, bi rekla, da „mi je bila všeč“. Vsak ogledovalec je lahko tekoče sledil